

М'ЯКА СИЛА США В КРАЇНАХ ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ У XXI СТОЛІТТІ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

U.S. SOFT POWER IN THE GULF COUNTRIES IN THE 21ST CENTURY: INSTRUMENTS AND IMPLEMENTATION FEATURES

Климчук І.І.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті здійснено комплексний аналіз застосування м'якої сили Сполученими Штатами Америки в державах Перської затоки в контексті геополітичних трансформацій XXI століття. Часові рамки дослідження охоплюють період після 2000-х рр до початку другої каденції Д. Трампа. Автор розглядає ключові інструменти впливу США: освітню, культурну, цифрову, медійну дипломатії, а також різні ініціативи, спрямовані на підтримку демократії, як складові несилових засобів зміцнення американської присутності в регіоні, який має ключове значення з огляду на енергетичні ресурси, військово-політичні виклики та присутність конкурентів. Особливу увагу приділено аналізу освітньої дипломатії (Fulbright, IVLP), заснуванню американських університетів у регіоні (Education City у Катарі, NYU Abu Dhabi, Американський університет в Іраку), а також розвитку цифрової присутності США. Автор аналізує роль американських медіа (Alhurra, Radio Sawa), культурних ініціатив (American Spaces, фестивалі, кінопокази) та програм, пов'язаних з підтримкою громадянського суспільства, розвитком молоді та демократичних інституцій. Підкреслено роль США у формуванні нового покоління лідерів, позитивно налаштованих до американських цінностей. Встановлено, що попри обмежений вплив на демократичні зміни у монархіях Затоки, зазначається позитивна динаміка у формуванні проамериканських налаштованих молодіжних середовищ. З'ясовано, що США залишаються привабливими в очах освічених верств населення, що підтверджують дані опитувань (Arab Youth Survey). Додатково зазначено, що важливою умовою для подальшого успіху м'якої сили США є адаптація інструментів м'якої політики до регіонального контексту та гнучке реагування на сучасні геополітичні виклики. Перспективним напрямом залишається поєднання традиційних та цифрових форм комунікації з метою посилення впливу в регіоні.

У підсумку автор доходить до висновку, що м'яка сила США є ефективною на індивідуальному рівні, проте не здатна суттєво впливати на політичні режими регіону без відповідного запиту зсередини. Доведено, що ефективність м'якої сили США в регіоні полягає не у прямому політичному впливі, а у довгостроковому формуванні лояльного до американських цінностей покоління. Матеріал статті базується на широкій джерельній базі та демонструє прагматичний підхід США до використання культурно-освітнього впливу як одного з ключових інструментів стратегічного партнерства.

Ключові слова: м'яка сила, зовнішня політика США, країни Перської затоки, освітня дипломатія, культурна дипломатія, інформаційний вплив.

The article offers a comprehensive analysis of the United States' application of soft power in the countries of the Persian Gulf within the context of 21st-century geopolitical transformations. The study's timeframe spans from the early 2000s to the beginning of Donald Trump's second term. The author examines the key instruments of U.S. influence – educational, cultural, digital, and media diplomacy – as well as various initiatives aimed at supporting democracy, all of which are considered non-coercive tools for strengthening American presence in the region. This region holds strategic importance due to its energy resources, military-political challenges, and the presence of competing powers. Particular attention is given to the analysis of educational diplomacy (e.g., Fulbright, IVLP), the establishment of American universities in the region (Education City in Qatar, NYU Abu Dhabi, the American University of Iraq), and the development of U.S. digital presence. The author explores the role of American media (Alhurra, Radio Sawa), cultural initiatives (American Spaces, festivals, film screenings), and programs related to the support of civil society, youth development, and democratic institutions. The article emphasizes the role of the United States in shaping a new generation of leaders positively inclined toward American values. It is established that, despite the limited impact on democratic changes in the Gulf monarchies, there is a positive trend in the formation of pro-American youth environments. The findings show that the U.S. remains attractive in the eyes of the educated segments of the population, as confirmed by data from the Arab Youth Survey. Furthermore, it is noted that an important condition for the continued success of U.S. soft power lies in adapting soft power tools to the regional context and responding flexibly to modern geopolitical challenges. A promising direction remains the combination of traditional and digital forms of communication to enhance influence in the region.

In conclusion, the author argues that U.S. soft power is effective on an individual level but cannot significantly influence the political regimes of the region without a corresponding internal demand. It is proven that the effectiveness of U.S. soft power in the region lies not in direct political impact, but in the long-term shaping of a generation loyal to American values. The article is based on a broad source base and demonstrates the pragmatic approach of the United States to the use of cultural and educational influence as one of the key instruments of strategic partnership.

Key words: soft power, U.S. foreign policy, Persian Gulf countries, educational diplomacy, cultural diplomacy, informational influence.

Постановка проблеми. У добу глобальних трансформацій та досвіду воєнних конфліктів початку 2000-х років, Сполучені Штати Америки приділяють дедалі більше уваги несиловим методам впливу – культурній, освітній та інформаційній дипломатії. Перська затока, що охоплює одні з найбагатших на енергоресурси та геополітично значущих держав (Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Катар, Бахрейн, Кувейт, Оман), є регіоном, де переплітаються інтереси провідних світових акторів. Відтак, успішність присутності і лідерства США там значною мірою залежить від іміджу країни та підтримки з боку населення цих держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зібрана джерельна база дослідження становить комплексний масив аналітичних, статистичних, інституційних та медійних матеріалів, що висвітлюють ключові аспекти реалізації м'якої сили США в країнах Перської затоки. Зокрема, проаналізовано інструменти освітньої та публічної дипломатії, міжнародних обмінів, роботи медіа, а також програм підтримки демократії. До переліку джерел увійшли звіти провідних аналітичних центрів (Freedom House, Atlantic Council, Middle East Council), дані про освітні ініціативи (Open Doors, AUIB, Education City), діяльність американських медіаструктур (USAGM, Alhurra), а також матеріали, присвячені громадській думці та геополітичній динаміці в регіоні. Хронологічні рамки джерел охоплюють період з 2008 по 2025 рік, що дозволяє простежити як ретроспективні процеси, так і сучасні тенденції впливу США в регіоні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну увагу до питань освітньої, культурної та медійної присутності США в регіоні Перської затоки, недостатньо дослідженим залишається питання ефективності таких заходів у контексті довгострокового впливу на політичні трансформації в монархіях регіону.

Формулювання цілей статті. Охарактеризувати форми та механізми реалізації інструментів м'якої сили США в країнах Перської затоки, зокрема освітні програми, культурну дипломатію, діяльність медіа, неурядових організацій тощо; проаналізувати їхній вплив на суспільно-політичне середовище та формування громадської думки; а також дати оцінку ефективності політики м'якої сили США у регіоні в контексті сучасних геополітичних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Сполучені Штати активно застосовують механізми м'якої сили для підтримки свого впливу в країнах Перської затоки. Цей регіон (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар, Бахрейн, Кувейт, Оман, частково Ірак) є стратегічно важливим, і тому США прагнуть зміцнювати тут партнерські відносини не лише військовими засобами, а й через культурно-освіт-

ній та інформаційний вплив. Усі шість країн регіону відчують присутність американської м'якої сили, хоча масштаб і форми впливу різняться залежно від особливостей кожної держави.

Для монархій Затоки (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар, Бахрейн, Кувейт) характерними є тісні освітні та культурні зв'язки зі США. За даними Державного департаменту США, з однієї лише Саудівської Аравії десятки тисяч студентів (близько 60 000 у 2013–2014 рр.) навчаються в американських коледжах і університетах, а щороку до США прибувають численні групи саудівських громадян за програмами культурного обміну [11]. Це забезпечує формування цілої генерації молоді, знайомої з американською освітою, мовою та цінностями. Схожі тенденції, хоч і в менших масштабах, спостерігаються і в інших державах Перської затоки: тисячі студентів з Кувейту, ОАЕ, Катару та Бахрейну щороку здобувають освіту в США або беруть участь у програмах обміну.

Окрім відправлення студентів на навчання до США, практикується й «експорт» американської освіти безпосередньо в регіон. У Катарі діє унікальний освітній хаб Education City – кампус площею 12 км², де розташовані філії шістьох провідних університетів США (зокрема Georgetown, Northwestern, Cornell, Carnegie Mellon, Texas A&M та ін.) [5]. Ці американські вузи надають місцевим студентам можливість отримати диплом США, не виїжджаючи за межі регіону, та слугують осередками поширення американських академічних стандартів і цінностей у Катарі. Схожі заклади є і в інших державах: в ОАЕ з 2008 р. функціонує Нью-Йоркський університет в Абу-Дабі, в Шарджі – Американський університет Шарджі (заснований ще 1997 р.), у Кувейті – Американський університет Кувейту (з 2003 р.), а в Бахреїні у 2019 р. відкрився Американський університет Бахрейну – перший в країні приватний заклад за американською моделлю освіти. Дані проєкти фінансуються за участю або підтримкою місцевих урядів та інвесторів, проте вони ґрунтуються на американських освітніх програмах, що є проявом м'якої сили США: привабливості американської вищої освіти та її спроможності закріпитися в інших суспільствах.

Слід відзначити окремо приклад Іраку, який після 2003 року став полем масштабної діяльності США в гуманітарній і освітній сферах. За підтримки США в Іраку було відкрито університети західного зразка – Американський університет Іраку в Сулейманії (2007 р.) та Американський університет Багдада (2021 р.). Зокрема, Уряд США надав грант у розмірі 2,1 млн дол. на розвиток Американського університету Багдада, аби посприяти впровадженню найсучасніших освітніх технологій і залученню молоді до якісної освіти [3].

Водночас американські і близькосхідні університети підтримують академічну співпрацю, зокрема через реалізацію програм подвійних дипломів, спільні наукові проекти, обмін викладачами. Наприклад, Кувейтський університет має угоди про співпрацю з декількома університетами США, зокрема в галузі нафтохімічних досліджень (це відповідає потребам економіки Кувейту). Катарський фонд науки і освіти (Qatar Foundation) спільно з американськими науковими центрами започаткував у Досі дослідницькі інститути (напр. Qatar Biomedical Research Institute у партнерстві з Університетом Іллінойсу). В ОАЕ діє програма обміну студентами-медиками між Дубайським медуніверситетом і декількома медичними школами США. Згадані проекти часто фінансуються урядами держав в рамках їхніх стратегій розвитку (наприклад, Vision 2030 в Саудівській Аравії передбачає залучення найкращих світових практик освіти і науки). Для США ці партнерства є вигранською стратегією, адже вони допомагають американським вишам розширити міжнародний вплив, залучити іноземних студентів і фінансування, а також зміцнюють інноваційний імідж США. Натомість країни регіону отримують доступ до передових технологій і методик, що прискорює їх модернізацію.

Флагманом освітньої дипломатії США є програма Fulbright. Вона надає стипендії студентам і науковцям з усього світу для навчання і досліджень у США, і навпаки – американським фахівцям для роботи за кордоном. У країнах Перської затоки освітні ініціативи Fulbright активно діють з початку 2000-х років: щороку десятки молодих спеціалістів з Саудівської Аравії, Бахрейну, Кувейту, ОАЕ, Оману, Катару та Іраку отримують можливість навчатися в американських університетах за підтримки цієї програми. Аналогічно, Сполучені Штати приймають на стажування представників регіону за програмою International Visitor Leadership Program (IVLP) – короткотермінові візити до США для молодих лідерів у різних галузях. За даними Atlantic Council, програми Fulbright та IVLP зарекомендували себе як ефективні інструменти залучення майбутніх лідерів Близького Сходу, оскільки створюють для них «незабутній досвід» знайомства з США і сприяють налагодженню двосторонніх контактів. У 2020–2021 рр. (після зняття карантинних обмежень) уряд США оголосив про план розширити фінансування обмінних програм із країнами MENA на 50%, аби охопити більше талановитої молоді регіону. Крім того, діють спеціалізовані обміни: наприклад, YES (Youth Exchange and Study) – шкільна програма для підлітків з мусульманських країн, TechWomen/TechGirls – стажування для жінок у сфері технологій тощо, в яких беруть участь і представники країн Затоки [7].

Таким чином, через освітні ініціативи уряд США інвестує у людський капітал регіону, сподіваючись, що випускники програм стануть провідниками позитивних змін у своїх суспільствах та «амбасадорами американського м'якого впливу».

Ще одним напрямом є створення відкритих культурно-освітніх майданчиків American Spaces/Corners (Американські центри/куточки) – це мережа з понад 600 культурно-інформаційних центрів по всьому світу, які діють за підтримки Держдепартаменту США. Вони зазвичай розміщуються на базі місцевих бібліотек, університетів чи громадських організацій і надають доступ до ресурсів про США, проводять розмовні клуби англійської мови, виставки, лекції, кінопокази. У країнах Перської затоки такі центри функціонували ще до 2020-х років. Наприклад, American Corner діяв при Кувейтському університеті та Американському університеті Кувейту, які протягом International Education Week у 2005 році організовували освітні заходи та зустрічі з посланцями американських вишів. У Бахреїні American Corner відкритий на кампусі Arab Open University в Манамі з метою культурного обміну і підприємництва. В Омані американські культурно-освітні ініціативи здійснювалися через представництво EducationUSA при посольстві США в Маскаті, що активно працює у сфері підтримки доступу до американської освіти. Уряд США підтримує згадані простори, переорієнтовуючи їх і на онлайн-аудиторію. Зокрема, у 2021–2022 рр. американські посольства в регіоні започаткували багато віртуальних заходів через American Spaces – вебінари, дистанційні курси англійської, онлайн-обговорення з американськими спікерами. Хоча ці центри не завжди публічно афішовані (через політичну чутливість у деяких країнах), вони є важливим інструментом народної дипломатії: забезпечують місцевому населенню прямий неформальний контакт з культурою та цінностями США. Окрім американських центрів, у регіоні діють також бінаціональні освітні заклади та школи з американською навчальною програмою (наприклад, Американська школа Дохи, Американська школа Ер-Ріада тощо), випускники яких часто продовжують освіту в США.

Уряд США також підтримує в регіоні різноманітні культурні ініціативи. Через фонди посольств фінансуються гастролі американських музикантів і виставки театрів на фестивалях, проводяться «тижні американського кіно», дні джазу, художні виставки. Наприклад, в Катарі посольство США регулярно організовує Американський кінофестиваль у співпраці з місцевими партнерами, пропонуючи перегляд класичних та нових стрічок Голлівуду. У Бахреїні за підтримки USA Embassy відбуваються концерти за участю американських військових оркестрів та джаз-бендів, що при-

урочені до національних свят. Також популярною формою є фестивалі їжі: у столицях країн Затоки проводяться кулінарні заходи, де шеф-кухарі з США знайомлять публіку з американською кухнею. Окрім розважальної складової, такі події несуть дипломатичний меседж – демонструють відкритість США до культурного обміну, повагу до традицій інших народів та готовність ділитися своїми традиціями.

Сучасна м'яка сила США у Перській затоці значною мірою реалізується через інформаційний вплив та підтримку громадянського суспільства. Так, за підтримки уряду США створено низку медіа-каналів, що здійснюють мовлення на Близькому Сході з метою донесення американської позиції та забезпечення аудиторії альтернативними джерелами новин. Серед них провідну роль відіграють телеканал Alhurra та радіостанція Radio Sawa, які здійснюють телерадіомовлення арабською мовою і фінансуються урядом США через Агентство з глобальних медіа (USAGM). Крім того, вплив мають глобальні мережі CNN International, BBC World (британська, але сприймається як західна) та арабомовна служба Voice of America (VOA). Ці медіа активно висвітлюють події регіону і світу для жителів країн Перської затоки.

Alhurra (арабською «Вільна») – супутниковий телеканал, запущений США в 2004 році як альтернатива таким гігантам, як Al Jazeera та Al Arabiya. На 2020-ті роки Alhurra продовжує здійснювати мовлення в усіх країнах регіону, хоч доступ до нього іноді обмежується владою (через критику урядів). Місія Alhurra сформульована як розширення спектру ідей і поглядів в медіапросторі Близького Сходу та об'єктивне висвітлення новин [2]. Контент каналу зосереджено на темах, які часто табууються державними арабськими ЗМІ: свобода віросповідання, права жінок, демократія, діяльність опозиції. Важливо, що Alhurra не просто транслює точку зору США – значну частину ефіру займають місцеві і регіональні події, але подані без цензури. Завдяки цьому, канал здобув певну аудиторію і довіру. Згідно з даними Performance Accountability Report (FY21) від U.S. Agency for Global Media (USAGM), Alhurra та її дочірні канали. Особливо популярним є спеціалізований канал Alhurra-Iraq, частка аудиторії якого зросла на 37% у 2021 році, коли щотижнева аудиторія збільшилася з 6,2 млн до 8,5 млн глядачів в Іраку. Ще в 2014 році канал мав охоплення приблизно 5,3 млн користувачів щотижня (близько 40% населення Іраку) [9]. В інших державах регіону охоплення скромніше, але присутність Alhurra має принципове значення: канал фактично демонструє альтернативну журналістику, задає стандарти свободи слова. Його репортажі нерідко передруковують незалежні арабські інтернет-видання, посилаючись на Alhurra як на

джерело об'єктивної інформації. Таким чином, американське телебачення впливає не лише безпосередньо на своїх глядачів, а й опосередковано на ширшу аудиторію через цитування і створення інформаційних приводів.

Radio Sawa – мережа радіостанцій, що з 2002 р. веде мовлення арабською (FM і середні хвилі) в близькосхідних країнах. У зоні Перської затоки Radio Sawa має окремі хвилі для Іраку та Судану, проте загальноарабський контент доступний і в Саудівській Аравії, Кувейті, ОАЕ (в тому числі онлайн). Формат Radio Sawa – це поєднання сучасної арабської та західної музики з регулярними випусками новин. Такий підхід був інноваційним: молодь приваблювала музична складова, а новини подавалися коротко і неупереджено. Його матеріали – репортажі про події у світі, інтерв'ю з американськими посадовцями, історії успіху – продовжують надавати мешканцям Затоки альтернативну точку зору. Наприклад, під час кризи в Перській затоці (дипломатичного бойкоту Катару 2017–2021 рр.) Radio Sawa прагнуло об'єктивно висвітлювати позиції всіх сторін, на відміну від більшості регіональних ЗМІ, що зайняли ту чи іншу сторону конфлікту.

Цифрова дипломатія – окремий перспективний напрям. Населення Затоки – одне з найбільш підключених до інтернету у світі (в ОАЕ інтернет-покриття 99%, у Саудівській Аравії 95%, люди витрачають по 7–8 годин онлайн щодня) [4]. Це величезне поле для діяльності. Держдепартамент США ще у 2010-х створив Digital Outreach Team зі знавців арабської мови, які дискутують на арабських форумах від імені США. Сьогодні ці зусилля можна масштабувати. Адже американські посольства активно ведуть соцмережі арабською: у Twitter є окремий акаунт @USAbilAraby (арабською про політику США), Facebook-сторінки посольств публікують відео з місцевими учасниками обмінів, Instagram консульств показує американську культуру. Цифрова платформа може стати основним майданчиком впливу – якщо зменшиться можливість фізичної присутності, то віртуальна присутність Сполучених Штатів (через онлайн-курси, вебіари, соціальні мережі) набуде ще більшого значення.

Поряд з медіа, значний вплив на суспільства Перської затоки здійснюється через програми розвитку демократії та громадянського суспільства, які фінансуються урядом США. Йдеться як про урядові агентства (насамперед USAID – Агентство США з міжнародного розвитку), так і про формально неурядові організації. Серед найбільш активних в регіоні структур можна назвати USAID, National Endowment for Democracy (NED), International Republican Institute (IRI), National Democratic Institute (NDI), IREX, Freedom House тощо. Їхні проекти охоплюють теми розвитку гро-

мад, зміцнення громадських організацій, освіти, розширення прав жінок і молоді, підтримки незалежних ЗМІ та ін. Хоча в багатьох монархіях регіону простір для роботи таких організацій обмежений (влади нерідко з підозрою ставляться до «просування демократії»), деякі програми реалізуються непомітно або через регіональні мережі, а в Іраку їх присутність найбільш відчутна.

USAID зосереджується на проектах з розвитку і гуманітарної допомоги. У повоєнному Іраку ця агенція була ключовим донором відбудови: з 2003 р. США витратили понад 49 млрд дол. на реконструкцію та підтримку Іраку [8], значна частина – через USAID. Починаючи з 2020 рр. через USAID в Іраку були реалізовані програми покращення врядування, зміцнення місцевого самоврядування, розвитку підприємництва серед молоді, відновлення звільнених від ІДІЛ територій (будівництво шкіл, лікарень, водопостачання). У інших державах регіону USAID діє менш помітно – швидше через регіональні ініціативи (наприклад, тренінги для неурядових організацій GCC у рамках програм Близькосхідної ініціативи). Так само і IREX – міжнародна рада досліджень та обмінів – працює в 18 країнах Близького Сходу, включно з усіма державами країн Перської затоки, підтримуючи місцеві бібліотеки, молодіжні центри, навчальні програми. IREX реалізовує проекти з підвищення якості освіти, працевлаштування молоді (наприклад, у 2021 р. розпочато програму розвитку навичок для молоді в Бахреїні та ОАЕ), а також програми медіаграмотності. Такі проекти сприяють соціальним змінам – заохочують активність молоді, розвиток навичок критичного мислення, гендерну рівність тощо [6].

Найбільш політично чутливим, але вагомим, є внесок фондів підтримки демократії. Національний фонд на підтримку демократії (NED) – американська неурядова організація, що фінансується Конгресом США, – опосередковано присутній і в країнах Перської затоки. Формально NED не має офісів у цих державах, проте надає міні-гранти активістам, правозахисним групам і незалежним медіа з регіону (включно з емігрантськими). Пріоритетами NED є підтримка правозахисників, просування підзвітності влади, сприяння вільним медіа. Наприклад, NED фінансував навчальні програми для юристів і журналістів з країн Затоки з питань верховенства права та конституціоналізму [10]. У Бахреїні в 2010-х роках за підтримки NED працювали організації, що виступали за діалог між урядом і опозицією, захист прав ув'язнених активістів. Водночас, Freedom House – відомий правозахисний фонд – проводить глобальний моніторинг свобод, і його щорічні звіти Freedom in the World привертають увагу до ситуації в країнах Затоки. Так, Freedom House послідовно відносить Саудівську Аравію,

ОАЕ, Бахрейн до категорії «Not Free» (не вільних) держав з мінімальними політичними правами. У доповіді FH за 2022 р. відзначено, що в Бахреїні понад 4500 політичних в'язнів і тривають репресії проти опозиції [1]. Публікація таких фактів на міжнародній арені чинить тиск на режими регіону, змушуючи їх хоча б частково реагувати на критику. Наприклад, під тиском США та правозахисників Кувейт у 2021 р. помилював кількох опозиціонерів, а Бахрейн вимушений був допустити деякі реформи поліції.

IREX (Рада міжнародних досліджень та обмінів) – американська неурядова організація, що реалізує освітні та суспільні програми за підтримки уряду США. IREX зосереджується на розвитку навичок, освіти та медіа. В регіоні Перської затоки найбільш активно присутня в Іраку, де координує проекти модернізації університетів та працевлаштування молоді. Згідно з офіційною інформацією, програми IREX в Іраку спрямовано на підвищення якості вищої освіти і збільшення можливостей для молоді – через партнерство між іракськими та американськими університетами, оновлення навчальних програм за участю лідерів індустрії, щоб випускники краще відповідали потребам ринку праці. Так, проект U.S.–Iraq Higher Education Partnerships поєднав коледжі США та Іраку для обміну досвідом, а програма Visiting American Professionals від IREX запрошувала американських експертів читати лекції та проводити тренінги для іракської аудиторії. Хоча в багатьох монархіях Перської затоки (Саудівська Аравія, Катар тощо) масштабних проектів IREX не має, представники цих країн беруть участь у регіональних ініціативах. Наприклад, Alumni Connection Program для випускників програм обмінів у регіоні MENA, який у 2017 р. впроваджувала IREX, охопив і молодь з арабських країн затоки. Отже, IREX робить внесок у «м'яку силу» США через освіту, допомагаючи підготувати нове покоління спеціалістів, які розділяють демократичні цінності та мають позитивний досвід співпраці зі Сполученими Штатами Америки.

Загалом, м'яка сила США мала обмежений вплив на політичну трансформацію монархій затоки – станом на 2025 рік жодна з цих країн (окрім відносно ліберального Кувейту) не зробила суттєвого поступу в демократизації за західними мірками. Індекси демократії залишаються низькими: за даними Freedom House 2023, Саудівська Аравія має лише 8 із 100 балів свободи (статус «Not Free»), Бахрейн – 12/100, ОАЕ – 18/100, Катар – 25/100 [12]. Усі ці держави класифікуються як невольні з точки зору політичних прав і громадянських свобод. Кувейт дещо вирізняється – отримав 37/100 балів і статус «Partly Free», що відображає наявність елементів демократії (парламентські вибори). Ірак, попри інтенсивну

допомогу США, теж має проблеми – його рейтинг Freedom House становить 28/100 («Not Free»), вказуючи на нестабільність та корупцію [1]. Ці статистичні дані свідчать, що прямих проривів у політичній лібералізації м'яка сила США не досягла. Авторитарні режими затоки зберегли владу і часто лише точково впроваджували реформи.

Втім, іміджевий ефект і ціннісні зміни більш помітні на суспільному рівні, особливо серед молоді та освічених верств. Соціологічні опитування фіксують роздвоєність громадської думки. З одного боку, популярність США як країни для освіти, технологій і бізнесу залишається високою. Наприклад, згідно з щорічним Арабським опитуванням молоді (Arab Youth Survey), у 2022 році 92% молодих саудівців вважали США союзником Саудівської Аравії (з них 59% назвали США «сильним союзником»). Це рекордно високий показник за останні 5 років і істотне зростання порівняно з 2018 роком, коли лише 50% саудівської молоді позитивно сприймали США [14]. Такий оптимізм серед молодого покоління, ймовірно, є результатом довготривалого впливу освіти (багато з цих молодих людей навчалися або планують навчатися у США), культурного впливу (голівудські фільми, соцмережі) та прагматичного розуміння вигод партнерства з США. Схожі тенденції спостерігаються і в ОАЕ: молоді еміратці переважно проамерикансько налаштовані, цінують американські університети й технології. Освітня привабливість США залишається високою – Сполучені Штати стабільно в топі країн, куди прагнуть їхати та навчатися громадяни затоки (американська освіта сприймається як якісна і престижна). Це підтверджують цифри: на 2023 рік у США навчалася – 20 тисяч студентів з арабських країн затоки (переважно Саудівська Аравія, Кувейт і ОАЕ), не враховуючи тих, хто перебував на короткотермінових програмах обміну [16].

З іншого боку, ставлення до зовнішньої політики США в регіоні залишається критичним, що стримує ефективність м'якої сили. Багато жителів країн Перської затоки (особливо старше покоління, консерватори або прихильники палестинців) недовірливо сприймають американські заяви про підтримку демократії та прав людини, пам'ятаючи про протиріччя – тісний союз США з авторитарними режимами, війни в Іраку, упередженість щодо Ізраїлю тощо. Опитування Arab Opinion Index 2022 (проведене в 14 арабських країнах, включно з Саудівською Аравією, Кувейтом, Катаром) показало, що 78% арабів вважають політику США загрозою безпеці арабського світу [15]. Для порівняння, політику Росії бачать загрозою 57% опитаних, Китаю – лише близько 14%. Тобто на масову свідомість негативно впливають такі чинники, як підтримка США Ізраїлю: згідно з даними Arab Barometer за 2023 рік, спо-

стерігається значне зниження підтримки США серед арабських країн після початку військових дій Ізраїлю в Газі 7 жовтня 2023 року. У країнах, де проводилися опитування, таких як Йорданія, Ліван, Мавританія, Марокко та Кувейт, рівень позитивного ставлення до США впав до менш ніж 31%, порівняно з понад 50% у попередні роки [13]. Цей дефіцит довіри підриває зусилля американської публічної дипломатії: навіть якщо люди цінують американську культуру, вони можуть не сприймати політичні меседжі від США.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що м'яка сила відіграє важливу роль у реалізації зовнішньополітичної стратегії США в країнах Перської затоки. Її використання зумовлене потребою у забезпеченні регіональної стабільності, формуванні позитивного іміджу Сполучених Штатів, просуванні ліберально-демократичних цінностей та довгостроковому впливі на ключові соціальні й культурні процеси. Основними напрямками реалізації м'якої сили США в регіоні є освітня дипломатія, культурні ініціативи, інформаційний вплив і підтримка інститутів громадянського суспільства. Зокрема, академічні обміни (Fulbright, IVLP, YES, TechGirls), діяльність філій американських університетів, функціонування культурно-інформаційних центрів (American Spaces) сприяють формуванню проамериканськи налаштованих соціальних груп, насамперед серед молоді та освічених верств населення. Інформаційна активність американських медіа арабською мовою (Alhurra, Radio Sawa) виконує функцію альтернативного джерела інформації паралельно до офіційного порядку денного країн регіону.

Аналіз окремих кейсів (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар, Кувейт, Ірак, Бахрейн, Оман) засвідчив, що ступінь впливу м'якої сили США варіюється залежно від характеру політичного режиму, соціокультурного контексту та рівня відкритості до західних практик. Найвищу ефективність м'яка сила демонструє у сферах освіти, науки, культури та міжособистісної комунікації. Водночас її вплив на політичні трансформації залишається обмеженим через авторитарний характер більшості режимів, відсутність структурних передумов для демократичних змін і неоднозначне ставлення до зовнішньої політики США з боку частини населення. Разом із тим, простежується стійка тенденція до трансформації ціннісних орієнтацій молодого покоління, зростання популярності американської освіти, англійської мови, цифрових платформ та інноваційних моделей розвитку. Це дає підстави стверджувати, що м'яка сила США має еволюційний характер впливу, адже сприяє поступовому формуванню соціальної бази для потенційних змін і забезпечує збереження стратегічної привабливості США як партнера в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новий звіт: авторитарний режим ставить під загрозу демократію як домінуючу глобальну модель. Press Release. Freedom House. 2022. Feb. 24. URL: <https://freedomhouse.org/uk/article/novyy-zvit-avtorytarnyy-rezhym-stavyt-pid-zahrozu-demokratiyu-yak-dominuyuchu-hlobalnu?utm> (дата звернення: 16.06.2025).
2. Alhurra and the predicament of U.S. international broadcasting to the Middle East. *USC Center on Public Diplomacy*. 2008. URL: https://uscpublicdiplomacy.org/pdin_monitor_article/alhurra-and-predicament-us-international-broadcasting-middle-east (дата звернення: 08.04.2025).
3. AUIB Awarded \$2.1 Million Grant to Transform Higher Education and Artificial Intelligence Development in Iraq. UAIB. URL: <https://auib.edu.iq/auib-awarded-2-1-million-grant-to-transform-higher-education-and-artificial-intelligence-development-in-iraq/?utm> (дата звернення: 14.06.2025).
4. Digital 2024. Special Report. We are social. URL: <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024/> (дата звернення: 15.06.2025).
5. Discover the Landmarks of Education City in Qatar. Education City. URL: <https://educationcity.qa/landmarks> (дата звернення: 12.06.2025).
6. IREX: A Global Development and Education Organization. URL: <https://www.irex.org/> (дата звернення: 16.06.2025).
7. LeBaron R., Sreebny D. Biden administration should act fast to bolster people-to-people exchanges with the Middle East. Atlantic Council. 2020. Dec. 4. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/biden-administration-should-act-fast-to-bolster-people-to-people-exchanges-with-the-middle-east/?utm> (дата звернення: 14.06.2025).
8. Martinez L. US May Have Wasted \$8 Billion in Effort to Rebuild Iraq. 2013. March 6. URL: <https://abcnews.go.com/blogs/politics/2013/03/us-may-have-wasted-8-billion-in-effort-to-rebuild-iraq/?utm> (дата звернення: 15.06.2025).
9. MBN increases its reach in Iraq by 23 percent. U.S. Agency For Global Media. 2021. Nov. 15. URL: <https://www.usagm.gov/2021/11/15/mbn-increases-its-reach-in-iraq-by-23-percent/?utm> (дата звернення: 15.06.2025).
10. National Endowment for Democracy Grants. *Google Sheets*. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1gaBuueuNy0FRCQgv8iBA1tjyZNM5qBf_u4ulWo6DjLs/htmlview (дата звернення: 16.06.2025).
11. Open Doors 2015 Report. iie. URL: <https://www.iie.org/news/2015-11-16-open-doors-data/?utm> (дата звернення: 12.06.2025).
12. ahman O. H., Robbins M., Azizi H., Jones M. O., Abouzzohour Y., Ghanem D., Morsy A. Arab Public Opinion Under Pressure. *Middle East Council on Global Affairs*. 12 грудня 2024 року. URL: https://mecouncil.org/blog_posts/public-opinion-under-pressure/ (дата звернення: 20.04.2025).
13. ahhou J. US Popularity in Arab States Sinks Over Support for Israel as China Gains Favor. *MOROCCO World News*. 2024. Jun 12. URL: <https://www.moroccoworldnews.com/2024/06/18536/us-popularity-in-arab-states-sinks-over-support-for-israel-as-china-gains-favor/?utm> (дата звернення: 18.06.2025).
14. Rugh W. A. American Soft Power and Public Diplomacy in the Arab World. *SSRN Papers*. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2897456 (дата звернення: 03.04.2025).
15. Saudi Arabia: 2022 Fact Sheet. Open Doors Report on International Educational Exchange. *OpenDors*. Листопад 2022 року. URL: https://opendoorsdata.org/wp-content/uploads/2022/11/OD_Country-Sheet_Saudi-Arabia_2022.pdf (дата звернення: 11.04.2025).
16. Using Data To Open Doors. URL: <https://opendoorsdata.org/> (дата звернення: 18.06.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: 30.09.2025